

Alan Sokal–Jean Bricmont: **Intellektuális imposztorok**

Typotex Kiadó, Budapest, 2008. Második, javított kiadás. 388. lap

Bizonyára sokan tapasztalták már, hogy számos mai irodalomtörténeti, esztétikai vagy általában társadalomtudományi mű nehezen érthető, homályos fogalmazású, komplikált körmondatokkal teli és nem egyszer nagyképűnek tűnik. Az ismertető „...könyv a misztifikációról, a szándékosan homályos nyelvezetről, a zavaros gondolkodásról, valamint a tudományos (értsd: természettudományos! – B. D.) fogalmak helytelen használatáról szól”. „Olyan kifejezésekkel és mondatokkal manipulálnak, amelyek valójában értelmetlenek.” Ezek célja sokszor, „...hogy a mély-értelműség látszatát kölcsönözzék elcsépeelt szociológiai vagy történelmi közhelyeknek.” Ugyanakkor: „...ha valaki úgy tekinti ezt a könyvet...”, „...mint a humán – vagy társadalomtudományok általános kritikáját, az nemcsak szándékainkat érti félre, hanem önmagát leplezi le azal, hogy a kérdéses területekre vonatkozó saját becsmérlő felfogását leplezi le.” „Nem támadjuk a filozófiát, a bölcsészet- és a társadalomtudományokat *általában...*” „Célunk egyszerűen csak annyi, hogy leleplezzük az intellektuális pózolás és tisztességtelenséget, akárhonnán is fakad.” Nem hiába a könyv alcíme: „Posztmodern értelmiségiek visszaélése a tudománnyal”.

Talán érdemes felidézni a könyv előtörténetét. A könyv szerzőinek egyike, Alan Sokal a *Social Text* című ismert társadalomtudományi folyóiratba egy cikket küldött be „A határok áttörése: Arccal a kvantumgravitáció transzformatív hermeneutikája felé”. A cikket, amelyet a folyóirat le-

közölt 1996-ban, a szerző paródiának szánta, a posztmodern társadalomtudományokban divatos tendenciák leleplezésére, amelyek összekeverik az igazságot a féligazságokkal és tévedésekkel, amelyek megengedik maguknak a logikai következetlenséget és nem egyszer még nyelvtanilag is helytelenül, értelmetlen mondatokban fejtik ki nézeteiket. Miután a cikk megjelent, a szerző beküldte az eredeti cikkét, illetve annak szándékát leleplező írását, de azt a folyóirat nem közölte le, így egy *Dissent* című másik folyóiratban kellett azt nyilvánosságra hoznia.

Az ismertető kötet az eredeti Sokal cikk folytatásának, kiterjesztésnek tekinthető, amelyet most két szerző jegyez. Egyikük: Alan Sokal – bár eredetileg francia – a New York-i Egyetem, másikuk: Jean Bricmont a Louvain-i professzora. Mindketten elméleti fizikusok.

A könyv szerkezete pedig a következő. Az előszó és a bevezetés egyenként tárgyal vesz egy sor posztmodern szerzőt és egy-egy fejezetben bemutatja őket, pontosabban eltévelyedéseiket, számos idézettel. Így egy-egy fejezetet szentel a következőknek: Jacques Lacan pszichoanalitikus, Julia Kristeva irodalomesztéta és politika-filozófus, Luce Irigaray pszichoanalitikus, nyelvész és filozófus, Bruno Latour tudomány-szociológus, Jean Baudrillard szociológus és filozófus, Gilles Deleuze filozófus és Félix Guattari analitikus, Paul Virilio filozófus. Ezen kívül van három fejezet, amely nem személyekkel, ill. munkáikkal, hanem elvi

kérdések tárgyalásával foglalkozik, bár ezek keretében is felmerülnek konkrét személyek, akik a szóban forgó vélemények, álláspontok képviselői. Ezek a fejezetek a következők: „Közjáték: Ismeretelméleti relativizmus a tudományfilozófiában”; „Közjáték: Káoszelmélet és 'posztmodern' tudomány”; „Gödel tétele és a halmazelmélet: példák a visszaélésre.” Végül az utolsó fejezet *Bergsonnal*, a nagy filozófussal foglalkozik, aki kétségtelenül nem „posztmodern” és akit a szerzők is elismernek, de bemutatják, hogy félreértette, illetve nem értette meg a relativitás elméletet.

A könyv utószóval, továbbá *Sokal* nevezetes, a *Social Text*-ben megjelent cikkével és két ezt értelmező írással zárul (ezek közül az utóbbi az, ami a *Dissent* folyóiratban jelent meg). Megtaláljuk még a könyv végén az idézett művek igen terjedelmes jegyzékét, továbbá egy, a könyv tárgykörére vonatkozó bibliográfiát és a név- és tárgymutatót.

Túl az egyes szerzők konkrét tévedésein, zavaros fogalmazásán és nagyképszerűsége a szerzők főleg a filozófiai relativizmus

és radikális szkepticizmus ellen foglalnak állást és különösen bántja őket – mint politikailag baloldali beállítottságúakat –, hogy ezek manapság a baloldali politikai irányzatokkal kapcsolódnak össze.

Meg kell még jegyeznünk, hogy a szövegben fel-fel bukkannak ugyan más nemzetiségűek is, de azért a könyv egész tárgyalása a francia szellemi életre van kihegyezve.

Végül is mintegy végkövetkeztetésük az, amit így foglalnak össze: „Mi nem kívánjuk, hogy a bölcsészettudományok és a matematikai-fizikai tudományok közti kölcsönhatás megszűnjék, hanem célunk az, hogy hangsúlyozzunk néhány feltételt, melyet szükségesnek látunk a valódi párbeszéd kialakulásához.” Ezek a feltételek, amelyeket különben kissé részletesebben is kifejtenek a szerzők, a következők: „Jó tudni miről beszél az ember”; „Nem mind szükségképpen mély, ami homályos”; „Ne bízz a tekintélyelvekben”; „Az eseti szkepszist nem szabad összekeverni a radikális szkepticizmussal”; „A többértelműség nem kibúvó.”

Berényi Dénes

Kósa András:

Elszegődjék-e az oktatás a globalizmus szolgálatában?

Budapest, 2006. A szerző saját kiadása. 71 lap

A tetszetős kivitelű kis könyv az előszón kívül hat tanulmányt tartalmaz. Egy kivételével mindegyik a Magyar Professzorok Világtanácsának különböző rendezvényein a legutóbbi évtizedben elhangzott előadás írott változata, amelyek különben már többségükben megjelentek különböző kiadványokban nyomtatásban is. A maga nemében minden tanulmány kritika, kritika a mai oktatási rendszert, ill. az abban a legutóbbi időben bekövetkezett változásokat

illetően. Ahogy az előszó első mondatában leszögezi: „Félek, nem túlzás, hogy a hazánkat az elmúlt évtizedben ért csapások közül a legsúlyosabbat az oktatásnak kellett elszenvednie.”

Az első két tanulmányban anyanyelvünkről, elsősorban a tankönyvekben anyanyelvünk ellen elkövetett „vétkéről” van szó (erre különben a későbbi tanulmányokban is visszatér). A szerző matematika professzor, de szívügye a magyar nyelv, külö-